

ÖNGONDOSKODÁS JELENTŐSÉGÉNEK VIZSGÁLATA PRIMERKUTATÁS ALAPJÁN

VANISS FANNI
BARANYI ARANKA
TARALIK KRISZTINA

Összefoglalás

Kutatásunkkal célunk volt, hogy megvizsgáljuk a pénzügyi-gazdasági válság megjelenésétől napjainkig, hogyan alakult a fogyasztás, a munkanélküliség, milyen mértékben változtak az adók és járulékok, és ez hogyan hatott a lakosság helyzetére. Az elemzés középpontjában a magánnyugdíj pénztárak államosításának okai, eredményei, az ezzel kapcsolatos törvények, illetve az állami nyugdíjrendszer reformjai állnak. A jogi háttér bemutatásán túl áttekintettük a nyugdíjreform szükségességét, melyet a téma egyik legnagyobb szakértője Augusztinovics Mária már korábban előre jelzett. Kitértünk a születéskor várható átlagos élettartam emelkedésére, a születésszám visszaesésére, a bérek reálértékének csökkenésére, a munkanélküliség emelkedésére, a devizaárfolyamok óriási változására, melyek ráébresztették az embereket arra, hogy nem hagyatkozhatnak csupán az államra. Primerkutatás során 150 fő részvételével kérdőíves felmérés történt, mely három korosztályt – aktív (dolgozó), fiatal (tanuló), idős (nyugdíjas)- érintett. Kérdéseink arra irányultak, hogy mennyire vannak tisztában a jelenkor eseményeivel és mennyire értenek egyet ezekkel. Összegezve tehát a KSH, MNB, az alkotmány, a jogszabályok, illetve a kérdőívek alapján alkotunk képet arról, hogy a magyar társadalom mennyire tud és akar takarékoskodni, mennyire érzik az öngondoskodás szükségességét.

Kulcsszavak: *Megtakarítás, Munkanélküliség, Infláció, Adók, Nyugdíjazás*

JEL: E21, E24, E31, H71, J26

Examination of the importance of self-provision by primary research

Abstract

We present the development of unemployment rate and predisposition to consumption between 2008 and recent days and the modifications of laws and regulations on taxation and contribution concerning the country's population. In this study we focused on the reasons, results and effect of the laws modification of the private pension funds and the pension system. Beside the legal background we analyze and prove by figures the necessity of recent legislation, which was predicted by Mária Augusztinovics the greatest expert of retirement. We point out the growth of life expectancy span and the unemployment, the drop in the number of births and the real wages, the constant fluctuation of foreign exchange rates. These all have made the people realize that they cannot just lean on the government. We performed a primary research (with 150 people) in three age categories: Elderly (Old Age Pensioners), Active (in employment), Young (students). The questions referred to their knowledge and/or opinion of recent events. In conclusion we try to depict a realistic picture of how much of the Hungarian society is aware of the seriousness of the present situation and willing to and /or can turn to self-

provision according to the current legislation and the data accessible from KSH and MNB and the questionnaire.

Keywords: *Saving, Unemployment, Inflation, Taxation, Retirement*

JEL: E21, E24, E31, H71, J26

Bevezetés

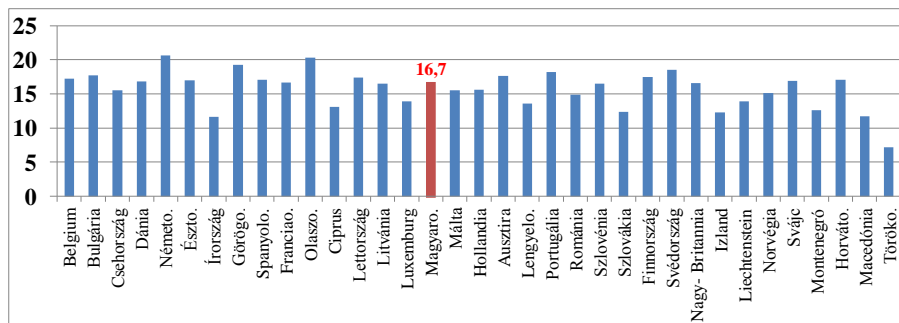
Az öngondoskodás, önellátás nem egy új keletű jelenség, nem az elmúlt század szüleménye. Amióta ember él a földön azóta próbál gondoskodni saját magáról. Mindössze a gondoskodás hogyanjában következtek be változások. Az elmúlt években jelentősen átalakult az állami szerepvállalás, ennek okai igen összetettek és megosztják a társadalmat. Magyarország népessége előregedő, egyre kevesebb az aktív, dolgozó népesség, aki el tudná tartani a nyugdíjasokat. Ennek részben az az oka, hogy kevesebb gyermek születik, 2008-ban 99149, 2011 végére már közel 30%-kal esett vissza a regisztrált élve születések száma. A munkanélküliségi ráta növekedése is sürgeti a költségvetési rendszer átalakítását, míg 2008-ban „csak” 7,9%-volt, addig 2011-re már meghaladja a 11%-ot is, az aktivitási ráta pedig több mint 1,5%-kal emelkedett. Az ENSZ becslüt adatai szerint a 65 éves és idősebb lakosság aránya az összlakosság függvényében a világ összes országában jelentősen növekedett az elmúlt évtizedekben. 2000 és 2050 között a 60 éves kor fölöttiek aránya megduplázódik: körülbelül 11%-ról 22%-ra, így számuk 2050-re elérheti a 2 milliárdot. Magyarországon jelenleg 16,74 % a 65 év felettiek aránya. Az állami szerepvállalás átalakulásának szükségességét sürgeti hogy jelentősen megnövekedett a születéskor várható élettartam is. Az átlagos születéskor várható élettartam az Egészségügyi Világszervezet (WHO) Európai Régiójának 53 országában több mint 72 év a férfiak esetében, és mintegy 80 év a nőknél. Magyarországon szintén hasonló a helyzet, a férfiak életkora majdnem eléri a 71-et, míg a nőknél a 78 évet. Egyre hosszabb távra kell terveznünk figyelembe véve hogy az államra egyre kevésbé támaszkodhatunk. 2008-ban kirobbanó és hatását a mai napig éreztető globális pénzügyi-gazdasági válság, mely tovább nehezítette a költségvetés helyzetét, visszahívták a munkaerőpiacra a még aktív korú de már nyugdíjazott embereket (pl. tűzoltók, rendőrök), a rokkantsági jogosultságot is szigorú ellenőrzés alá vonták.

Állami szerepvállalás átalakulása

A nyugdíjrendszerek lehetnek *kockázat megosztó* biztosítók, melyek a keresőkorban fizetett járulékokból időskori jövedelempótló járadékot fizetnek. Vagy lehetnek *szolidaritási intézmények*, melyek szociális ellátásban részesítik a nyugdíjasokat.

A Világbank 1994-ben egységes nyugdíj privatizációt hirdetett. Az eredmény az lett, hogy a meghirdetett alapnyugdíjról az országgyűlés megfeledezett, a nyugdíjrendszer két pillérré bomlott. Az egyik az állam a másik pedig a magánnyugdíj pénztárak. Azonban ezek szabályozásával is vannak gondok. Belépni lehet, sőt pályakezdőknek kötelező, de kilépni már nem. Ennek megoldására 2004-ben a parlament hozott egy olyan törvényt, mely lehetővé teszi a visszafelé vezető utat azok számára, akik kevesebb, mint 10 évig voltak magánnyugdíj pénztári tagok, és a „rendszer váltással” 6,25%-nál többet veszítettek a nyugdíjukból.

Valamint a fentebb említett hiányosságokon túlmenően további problémával kell szembenéznük a leendő nyugdíjasoknak. Az, hogy nem lesz elég fiatal, aki eltartsa őket mivel Magyarország népessége elöregedő, és így az aktív népességre is nagyobb teher rakódik rá.

1. ábra: A 65 éves és idősebb népesség részaránya 2011-ben a teljes népesség %-ában

Forrás: http://www.ksh.hu/docs/hun/eurostat_tablak/tabl/tps00028.html

A jelenlegi nyugdíjreform eredménye az lett, hogy 63 évről 65-re emelkedett a nyugdíjkorhatár, illetve a munkavállalói nyugdíjbiztosítási járulék 10%-ra emelkedett.

Magánnyugdíj pénztárak átalakítása

2010. évi CLIV. tv. Nyugdíjreform és Adósságcsökkentő Alapról, és a szabad nyugdíjpénztár választás lebonyolításával összefüggő egyes törvénymódosításokról szóló törvény alapján a következő változások léptek életbe. 2011 január 1-től eltörölték a kétpilléres nyugdíjrendszert, vagyis nem kötelező magánnyugdíj pénztárba belépni. Aki a tagság mellett döntött 2011. december 1-ét követően a társadalombiztosítási nyugdíjrendszerben szolgálati ideje nem növekszik.

A 2012. évi CXII. tv.-ben további módosításokat alkalmaztak. 2010. szeptember 30-át követően a magánnyugdíj pénztári tagok is 100%-os állami nyugdíjban részesülnek. A 2010. szeptember 30-a előtti időszakra vonatkozóan az ellátás mértéke 0,75-ös szorzószámmal kerül kiszámításra. A törvénymódosítás egyik legfőbb oka, a magánnyugdíj pénztári szektor veszteséges működése. A magánnyugdíj pénztárak államosításának hatására továbbra sem nőttek az egészség és önkéntes pénztári megtakarítások.

1. táblázat: Pénztári taglétszám ezer főre kerekítve

Pénztár	2010.06	2010.09	2010.12	2011.03	2011.06	2011.09
Magán	3045	3090	3114	3114	101	100
Önkéntes	1310	1304	1298	1294	1289	1278
Egészség	944	950	958	963	970	969

Forrás: http://www.pszaf.hu/data/cms2328973/Kockazati_jelentes_2011_december.pdf

Nemzetközi kitekintés a nyugdíjrendszer működésére

A legfőbb különbség azon túlmenően, hogy sokkal több réteg, több fajta megtakarítási lehetőséget kínál, az angol nyugdíjrendszer kompenzálja az alacsony keresetűek nyugdíját a magasabb keresetűek terhére. Kedvezményeket nyújt a házasságban élőknek. Ha az egyik fél nyugdíja nem éri el a teljes fő állami nyugdíj 60%-át, kérelmezheti, hogy emeljék fel erre az értékre, anélkül, hogy a másik házastársának bármiféle hátránya származna belőle. http://en.wikipedia.org/wiki/UK_State_Pension

2. táblázat: Az angol és magyar nyugdíjrendszer összehasonlítása

Anglia	Magyarország
szociális	munka
6 fő pillér: Fő állami, Másodlagos állami, Foglalkozási, Részvényesi, Csoportos, Magán	3 fő pillér: Állami, Magán, Önkéntes
66 év	65 év

Forrás: http://en.wikipedia.org/wiki/UK_State_Pension

Anyag és módszer

Primer megkérdezés keretében, szóbeli standard interjú formájában 150 embert, három korosztályt szólítottuk meg (aktív- dolgozó:50 fő, fiatal-tanuló:50 fő, idős-nyugdíjas:50 fő) három különböző, de azonos kérdéseket is tartalmazó kérdőív alapján. Az eredmények kiértékeléséhez SPSS 15.0-át alkalmaztuk. Az összefüggések megállapításához χ^2 próbát és variancia analízist használtunk.

Kérdőívek kiértékelése

A fiatalok és az idősek azért nem jól informáltak a változásokkal kapcsolatban, mert őket már nem, illetve még nem érintették az események. Nem csak az aktívak, hanem az idősek is visszalépnének az állami rendszerbe a jelenlegi feltételek mellett. A fiatalok többsége (26 fő, 52%) is csak akkor lépett volna be az állami rendszerbe, ha ezzel nem veszítenék el az állami nyugdíjukat. Mindhárom korosztály esetében jelentős a megtakarítások hányada, holott a fiataloknak és az időseknek alacsonyabb a jövedelmük.

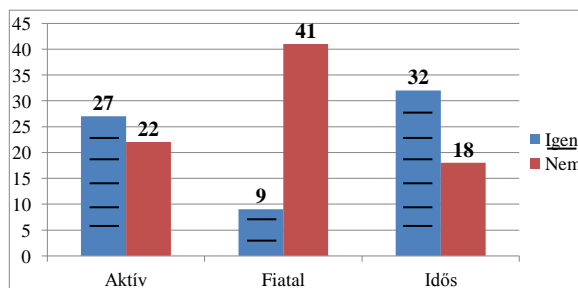
3. táblázat: A nyugdíjrendszerről alkotott ismeretek és megtakarítási jellemzők (n=50 fő, kategóriánként)

Kérdés	Aktív	Fiatal	Idős
Nem hallott/ nem érdekelte a változások	24%	32%	50%
Állami rendszer választása	88%	-	82%
Megtakarít	72%	42%	54%
Nincs bankszámlája	4%	4%	22%

Forrás: Saját szerkesztés a primer kutatás alapján

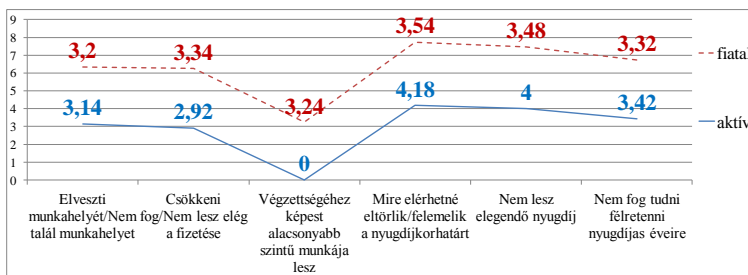
Az aktívak többsége, 59%-uk már több mint 5 éve gyűjtöget a nyugdíjas évekre. Meglepő az eredmény, miszerint mind a fiatalok, mind pedig az aktívak körében vannak

olyan személyek akik nem rendelkeznek bankszámlával, tehát a pénzügyi kapcsolataik, ismereteik hiányosak.

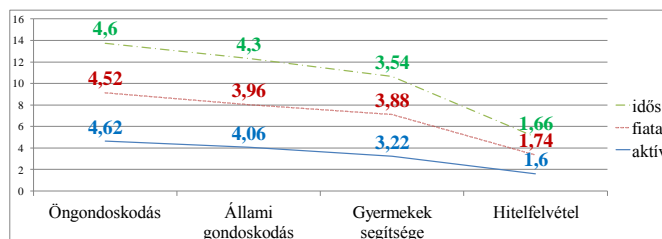
2. ábra: Tudatosan készül nyugdíjas éveire?
 Forrás: Saját szerkesztés a primer kutatás alapján

A fiatalok többsége nem tervez előre nyugdíjas évre, ellentmondva azzal a ténnyel miszerint sokan igyekeznek takarékoskodni. Ennek oka, hogy a fiatalok tartalékolási céljai a közeljövőbeli tervek megvalósítására vonatkoznak: autó, lakás, család.

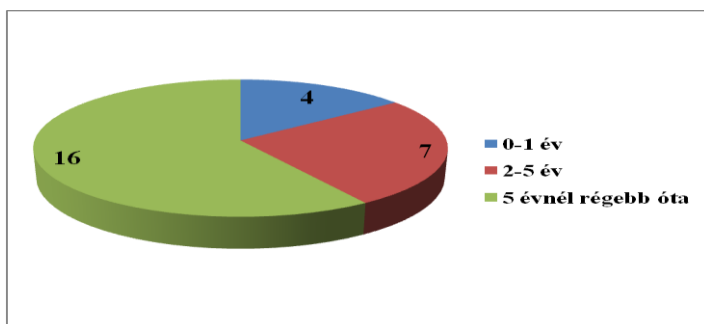
3. ábra: A megkérdezettek jövővel kapcsolatos félelmei
 Forrás: Saját szerkesztés a primer kutatás alapján

Az aktívok legnagyobb félelme, hogy mire elérhetnék a nyugdíjkorhatár egyáltalán nem lesz állami nyugdíj, vagy ha lesz is akkor a korhatárt rendkívüli mértékben felemelik. A fiatalok szinte mindentől félnek. Még előttük áll a munka, a család az élet és nem tudják a prioritásokat. A legkevésbé attól tartanak, hogy nem fognak találni munkahelyet. Ez szintén ellentmond a valóságnak, hiszen pályakezdőként elhelyezkedni jó állásban szinte lehetetlen. Az idősek az életszínvonaluk romlásától félnek a legjobban, de nem gondolják úgy, hogy ezáltal rászorulnának szeretteik segítségére.

4. ábra: A nyugdíjas évekre várható gondoskodási formák?
 Forrás: Saját szerkesztés a primer kutatás alapján

Az emberek ráébredtek, hogy nem számíthatnak csak az állam segítségére, ugyanakkor tudják azt is, hogy igényeiket nem finanszírozhatják hitelekből. A kérdőíves felmérés során vizsgáltuk, hogy vajon a megtakarítási hajlandóság mennyire köthető a pénzügyi válság kialakulásához. A kérdést az aktív, dolgozó korosztállyal töltöttük ki, 50 főből 27 fő nyilatkozott úgy hogy van valamilyen megtakarítása, ebből 16 főnek a megtakarítása már a pénzügyi-gazdasági válság előtt is létezett.

5. ábra: A válaszadók megtakarításainak átlagos időtartama

Forrás: Saját szerkesztés a primer kutatás alapján

A megtakarítás függ a pénzügyi-jövedelmi helyzettől, valamint a megtakarítási hajlandóságtól is.

4. táblázat: Yule féle hipotézis vizsgálat a nemek szerinti megtakarítási hajlam tekintetében (fő)

Korreláció	igen	nem
nő	12	15
férfi	15	8
-0,40187		

Forrás: Saját szerkesztés a primer kutatás alapján

Vizsgálatra került, hogy melyik nemnek van nagyobb megtakarítási hajlama, mely a yule féle hipotézis vizsgálatból derült ki. Negatív eredményt kaptunk, vagyis a vegyes kapcsolatok vonzzák egymást. Ennek alapján meglepő eredményt kapunk. Mégpedig azt, hogy inkább a férfiak azok akik megpróbálják bebiztosítani jövőjüket, ezzel ellentmondva annak a ténynek miszerint a férfiak voltak azok akik inkább elköltik a pénzüket, sem mint félre tennék azt.

Következtetések, javaslatok

Az előregedő társadalom, a munkanélküliség magas aránya, a csökkenő fogyasztás szükségessé tette egy új nyugdíjrendszer kialakítását. A többségében negatív eredménnyel működő magánnyugdíj pénztári megtakarításokkal átmenetileg fedezni lehetett a nyugellátást. Növekszik a megtakarítás, az öngondoskodási hajlam. A pénzügyi és gazdasági válság rávilágított, hogy nem csupán az állami szerepvállalásra kell építeni. A pénzügyi szektor szereplői is ráláttak ezen problémára és folyamatosan bővítik azon szolgáltatások körét melyek a hosszú távú megtakarítások elhelyezésére

alkalmasak. A megtakarítások elhelyezéséhez azonban nem elegendő a szándék, a kedvező befektetési konstrukció, megfelelő jövedelem is szükséges. Sajnos az állami szerepvállalás minden területről kivonulni látszik, mely nem kedvez az egyéni megtakarításoknak, ezt tovább erősíti a magas infláció, a reálbérek csökkenése, az egyre emelkedő adóterhelés és más egyéb elvonások. A társadalom a gazdasági- pénzügyi válság kapcsán sokszor a bankszektorban keresi a hibát, a hiteltörlesztési válság megingatta a bankszektorba vetett bizalmat, mely hat a megtakarítások irányára. Javaslataink alapján tovább kell erősíteni a társadalom tudatában az öngondoskodás szükségességét, a fiatalokat a takarékosodásra kell ösztönözni, az állam pedig segíthetne ebben azáltal, hogy a különböző pénztári (magán, önkéntes, egészség) befizetések egy részét vissza lehetne igényelni a befizetett adóból.

A kérdőíves felmérés is bizonyítja hogy nem lehet a társadalmat az öngondoskodás, megtakarítások terén koherensnek tekinteni, a különböző életkor eltérő igényeket mutat akár a fogyasztás, akár a megtakarítás igényeket tekintjük. A megtakarításra, öngondoskodásra történő ösztönzést nem lehet elég korán kezdeni, bár ennek szükségességét az egyén nem mindig érzi át. Felmérésünk rámutat, hogy a fiatalok-tanulók kevésbé érzik szükségességét a jövőről való gondoskodásnak, itt kiemelten fontos szerepe lehet a szülői mintának, valamint a médiából érkező információnak. A nyugdíjas korosztály már nem szeretne tovább dolgozni, szabadidejében más elfoglaltságot keres a munkán kívül, a megkérdezettek aktív korukban inkább többet dolgoztak csak hogy ezt megtudják maguknak engedni, azonban ők továbbra is a legfőbb jövedelemforrásnak a nyugdíjukat tekintik, melyet az államtól várják, természetesen az eltöltött munkaviszony-szolgálati idő alapján.

Az államnak kiemelt felelőssége mutatkozik abban, hogy hogyan tud a nyugdíjas rétegről gondoskodni, miközben fontos a nyugdíjak reál értékének a megőrzése, egyáltalán a kifizetése, úgy hogy a nyugdíjassza egyenlege folyamatos hiányt mutat.

Hivatkozott források

Augusztinovics M.(2002): A nyugdíjrendszerekről, Magyar Tudomány

Augusztinovics M.(2003): European Pension System- The Real Challenge of the 21th century. In: Danny Pieters: European Social Security and Global Politics, Kluwer Law International

Lakatos J. : Keresetalakulás, Statisztikai Tükör 2012. július 19, VI évfolyam, 51. szám Magyarországi Alaptörvénye

Pénzügyi Szervezetek Állami felügyelete (2011-2012): Kockázati jelentés
www.mnb.hu

http://en.wikipedia.org/wiki/UK_State_Pension

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>

http://www.ksh.hu/docs/hun/eurostat_tablak/tabl/tps00028.html

http://www.ksh.hu/docs/hun/eurostat_tablak/tabl/tps00025.html

Szerzők

Vaniss Fanni

pénzügy számvitel

IV. évfolyam

vfanni90@gmail.com

Dr. Baranyi Aranka

főiskolai docens

Károly Róbert Főiskola

Üzleti Tudományok Intézete

abaranyi@karolyrobert.hu

Dr. Taralik Krisztina

főiskolai docens

Károly Róbert Főiskola

Üzleti Tudományok Intézete

ktaralik@karolyrobert.hu